

Extrémne počasie na tanieri

28. 7. 2015 Adrián Ondrovič

Pôvodná verzia článku uverejneného v denníku SME dňa 11. 8. 2015 s názvom „Čo o nás povedia Maľtania?“

Extrémne počasie, ktoré prežívame každým rokom čoraz častejšie má na nás veľmi silný dopad. Väčšina ľudí hovorí o počasí takmer každý deň, ale extrémne horúčavy, ktoré postihli aj Slovensko, posunuli počasie do stredobodu pozornosti celej spoločnosti. Všeobecne známy fakt, že za týmito extrémami sú klimatické zmeny spôsobené ľudskou činnosťou, sa však do diskusií už tak často nedostáva.

Skleníkové plyny emitované spaľovaním fosílnych palív pri výrobe energie sú považované za hlavný faktor klimatických zmien. Sú však aj ďalšie, súvisiace s ekologickou deštrukciou spôsobenou hospodárskym modelom našej doby.

Od 70-tych rokov minulého storočia zmizlo z povrchu Zeme už 52 % zvieracej populácie. Zmizla už polovica dažďových pralesov a odlesňovanie naďalej pokračuje rýchlosťou 24,7 ha za minútu. Nachádzame sa v období najväčšieho vymierania druhov od vymretia dinosaurov pre 65 miliónmi rokov. Už v 70-tych rokoch prekročila globálna ročná spotreba prírodných zdrojov kapacitu planéty. Ekosystém sa neustále obnovuje a tým poskytuje prírodné zdroje a dokáže absorbovať aj určité množstvo znečistenia. Táto obslužná a absorpčná kapacita je však obmedzená. V súčasnosti prekračuje ekologická stopa ľudskej činnosti kapacitu Zeme 1,5 krát. Trend je neustále rastúci a pokiaľ bude pokračovať budeme v roku 2050 každoročne spotrebúvať zdroje takmer 3 planét Zem.

Tento stav je zapríčinený konzumným spôsobom života. Ten však nie je charakteristický len pre súčasné trhové ekonomiky. Aj v socialistickom Československu bola v 80-tych rokoch spotreba prírodných zdrojov nad možnosťami územia krajiny. V trhových systémoch sa však plytvá podstatne viac. Európska environmentálna agentúra to konštatuje takto: „Trhový systém tlačí k neudržateľnému a spoločensky neželateľnému rozhodovaniu o používaní prírodných zdrojov“.

Svoj výrazný podiel na tomto stave má poľnohospodárstvo a potravinársky priemysel. V juhovýchodnej Ázii odlesňovanie súvisí s predovšetkým s produkciou palmového oleja, ktorý ak pozorne čítame zloženia výrobkov, nájdeme v mnohých potravinách na našich pultoch. Napríklad v sortimente sladkostí je ako ingrediencia vo väčšine výrobkov – aj v takej horalke. Dôvod prečo výrobca „obohatí“ tento legendárny výrobok aj o túto zložku je jednoznačný.

Viac ako 90 % už vyrúbaného brazílskeho pralesa súvisí so živočíšnou výrobou – pasienky pre dobytok a plocha na pestovanie krmiva, predovšetkým GMO. To priamo súvisí s faktom, že za posledných 50 rokov sa celosvetovo takmer zdvojnásobila spotreba mäsa z 23 kg na 42 kg na osobu a rok. Úlohu samozrejme hrá aj nárast svetovej populácie, ale zároveň však treba dodať, že 30 – 50 % celkovej potravinovej produkcie vo svete končí ako odpad.

Na Slovensku sa spôsob stravovania výrazne nemení, i keď z hľadiska zdravia populácie, ktoré je vo veľmi zlom stave, by to bolo žiadúce. Ale to je iná téma. Spotreba mäsa v minulom roku bola na úrovni 47,2 kg na hlavu. Čo sa však výrazne zmenilo za posledné dve desaťročia je štruktúra našej poľnohospodárskej produkcie.

Nie je tomu tak dávno, kedy Slovensko, ešte v rámci federácie, bolo potravinovo sebestačnou krajinou. V niektorých plodinách sebestačnosť presahovala 100 %, v niektorých bola pod touto hranicou. V súčasnosti naša potravinová sebestačnosť osciluje okolo 50 % a patrí k najnižším v celej EÚ. Uspokojenie domácej spotreby mäsa a mliečnych výrobkov teda do značnej časti zabezpečuje dovoz. To znamená, že polovica nášho stravovania zaťažuje územia mimo našej krajiny. Rovnako dôležitá však je aj zmena v spôsobe kŕmenia zvierat vo veľkochovoch vo svete a aj u nás. Ako krmivo sa v živočíšnej výrobe presadili GMO plodiny - hlavne sója, kukurica, repka, ktoré sú pestované vo veľkej miere na vyrúbaných plochách Brazílskeho pralesa. Až 70 – 90 % krmiva pre živočíšnu výrobu obsahuje tieto GMO plodiny.

Každý obyvateľ Slovenska, ktorému sa na tanieri pravidelne objavuje hydina, hovädzina či bravčovina, si môže byť istý, že nezávisle na tom, z ktorej krajiny to mäso pochádza, bolo to zviera kŕmené plodinami, kvôli ktorých pestovaniu bol vyrúbaný brazílsky prales. A rovnako s každou horalkou, venčekom či sójovou tyčinkou si môžeme spomenúť na vyrúbaný východoázijský prales. A aj vďaka týmto vyrúbaným lesom zažívame extrémne počasie.

Takáto analýza našej vlastnej osobnej spotreby nás privedie k veľmi zaujímavému poznaniu a zamysleniu nad vplyvom nášho každodenného života každého jedného z nás na celý svet. Aj my ľudia žijúci na Slovensku sa výrazne podieľame na deštrukcii prírodných zdrojov. Aj my ľudia na Slovensku máme svoj podiel na klimatických zmenách, na extrémnom počasí. Pripravujeme pre seba a pre svoje deti svet, v ktorom bude oveľa ťažšie prežiť. Stačí niekoľko po sebe idúcich neúrodných rokov a veľmi rýchlo sa zmenia priority a znovu si uvedomíme ako sme od prírody životne závislí.

Podľa odborníkov máme čas tak 10 – 20 rokov na to, aby sme zvrátili doterajší vývoj klimatických zmien. Prvá svetová konferencia o klimatických zmenách sa konala už v roku 1979. Je rok 2015 a primárne príčiny klimatických zmien – emisie skleníkových plynov, deštrukcia prírodného prostredia – sa len zhoršili a to dramaticky. Preto je ťažké predstaviť si, že by svetová spoločnosť, vrátane tej našej slovenskej, bola schopná zmeniť spôsob svojho fungovania v záujme sebazáchovy. Skôr vyzerá pravdepodobnejší predpoklad, že už o 40 rokov budú ľudia viesť vojny o základné zdroje ako sú voda a pôda. Z úst Slovákov často počuť na adresu Grékov, že si žili dlhodobo nad pomery. Preto za to teraz tvrdo platia. Možno to isté si budú hovoriť aj marťania o pozemšťanoch.

Matka príroda je vis major – vyššia moc. Túto kategóriu pozná aj právo. Je to moc, ktorej pravidlám sa môžeme jedine podriaďiť. Prírodu nezaujíma žiadna ideológia – ani plánovaný socializmus, ani neoliberalný kapitalizmus ani žiadna iná. Pokiaľ nebudeme rešpektovať obmedzenosť obslužnej a absorpčnej kapacity ekosystému, bude to znamenať jedine našu skazu.

Severoamerickí indiáni často nazývali bielych kolonizátorov „stupid white man“ – hlúpi bieli človek, práve pre ich správanie sa k prírode a prístup k životu. A sa zdá, že až tak ďaleko od pravdy neboli.